

УДК 159; 338

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.7>**Герлован Я.Е.**

асистент кафедри соціальних та поведінкових наук,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
(м. Херсон / м. Кропивницький)

Herlovan Yana

Kherson State Agrarian and Economic University
(Kherson / Kropyvnytskyi)

ПСИХОЛОГІЧНА ТРАВМА ДИТИНСТВА ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ОСОБИСТОСТІ

PSYCHOLOGICAL TRAUMA OF CHILDHOOD AS A FACTOR OF INFLUENCE ON THE ECONOMIC POTENTIAL OF THE PERSONALITY

У статті розкрито сутність понять «дитяча травма» та економічний потенціал. Автором було проведено дослідження наявності негативного дитячого досвіду у дорослої особистості в минулому, та проаналізовано його вплив на особистість, зокрема і на економічний потенціал людини. У статті проаналізовано зв'язок між пережитими в дитинстві психологічними травмами та здатністю досягати економічного успіху у дорослому віці. Дослідження показало, що негативний дитячий досвід може значно обмежувати економічний потенціал особистості через вплив на самооцінку, мотивацію, здатність до прийняття рішень та взаємодію з іншими людьми. Висновки статті підкреслюють важливість ранньої психологічної допомоги та підтримки для мінімізації довгострокових негативних наслідків дитячих травм. Дана тема потребує більш детального дослідження, оскільки є надзвичайно актуальною. Поглиблене вивчення впливу дитячих психологічних травм на економічний потенціал особистості може допомогти в розробці ефективних стратегій підтримки та реабілітації постраждалих, що, у свою чергу, сприятиме успішному соціально-економічному становленню.

Ключові слова: психологічна травма, травма дитинства, економічний потенціал, особистість, психологічний вплив.

The article reveals the essence of the concept of childhood trauma and economic potential. The author has conducted a study of the presence of negative childhood experience in the past of an adult personality and analyzed its impact on the personality, including economic potential. The article analyzes the relationship between childhood trauma and the ability to achieve economic success in adulthood. The study showed that negative childhood experiences can significantly limit the economic potential of an individual through the impact on self-esteem, motivation, decision-making ability and interaction with other people. The conclusions of the article emphasize the importance of early psychological assistance and support to minimize the long-term negative consequences of childhood trauma. The article presents arguments on how childhood experience affects all aspects of a person's life, including their economic potential. Each question of the methodology is an example of the fact that in one way or another every adult is a traumatized child who lives his or her life with baggage that needs to be corrected. Only by getting rid of unnecessary negative experience can a person be "useful" in the economic sphere, be capable of entering and adapting to new teams, successful employment, productive work, and self-development in general. Mental trauma significantly damages the system of relationships between people, resulting in risky economic behavior, underestimation of entrepreneurial initiative, unmotivated risk-taking, insufficient risk assessment, and unsuccessful economic decisions. This topic requires more detailed research, as it is extremely relevant. An in-depth study of the impact of childhood psychological trauma on the economic potential of an individual can help to develop effective strategies for supporting and rehabilitating victims, which, in turn, will contribute to their successful socio-economic development.

Keywords: psychological trauma, childhood trauma, economic potential, personality, psychological impact, entrepreneurial initiative, labor activity, successful employment.

Постановка проблеми. В період важких часів для нашої країни, важливою складовою є економічний потенціал особистості, для подолання економічних криз сьогодні. Значною мірою його продуктивність полягає у відсутності психологічних травм у населення, особливо дитячих. Для того щоб людина змогла на повну розкрити свій потенціал та бути корисною економічній складовій нашої країни, ми повинні вже зараз дбати про її психічне здоров'я. Тож, постала проблема в дослідженні та вивченні даної тематики, привертання до неї уваги науковців, та в майбутньому профілактики або пропрацюванню дитячих травм, для підвищення економічного потенціалу особистості.

Аналіз останніх досліджень. Як зазначають автори Коваленко А.Б., Голота В.Г., проблема впливу травматичного досвіду на подальше життя особистості стала предметом досліджень ще з XVII ст. (Р. Бартон). І вже в кінці XIX ст. Й. Брейер та З. Фройд запропонували теорію травми, за допомогою якої пояснюється істеричний невроз. Діти, які зазнають знущань, і особливо ті, хто зазнає знущань досить часто, страждають від наслідків у соціальній, медичній та економічних сферах навіть через чотири десятиліття після того, як вони стали жертвами. Наслідки включали суїцидальність, діагнози депресії, тривожні розлади, алкогольну залежність, психологічний дистрес, загальний стан здоров'я, когнітивне функціонування, соціально – економічний статус, соціальні стосунки та добробут у дорослому віці. Віктимізація знущань у дитинстві була пов'язана переважно з відсутністю соціальних стосунків, економічними труднощами та негативним сприйманням якості життя [2]. Отже, проблема є актуальною вже багато років по всьому світу, та привертає до себе увагу науковців.

Психічна травма проявляється у порушеннях системи відносин між людьми, ускладнює особисте життя, руйнує значущі міжособистісні зв'язки, проявляється в асоціальній та девіантній поведінці. Психіка реагує на зовнішню травмуючу подію за такою схемою: спочатку психіка трансформує зовнішню травму під внутрішню «самотравмуючу силу», а потім відбувається малігнізація, «злоякісне переродження» психологічних захистів, які перетворюються з системи самозбереження психіки у систему її самознищення. Психічні захисти переходять на примітивний «архаїчний рівень» (відхід від реальності, розщеплення, аутизм, трансові стани, виникнення множинних ідентичностей, стереотипних реакцій, втрата сенсу існування), психіка регресує тому звернення до раціональної частини виявляється скрутним. Головний висновок, якого дійшов Д. Калшет, полягає в тому що травмована психіка продовжує травмувати саму себе через синдром нав'язливого повторення. Так, травмовані люди починають постійно виявляти себе в життєвих ситуаціях, в яких вони піддаються повторній травматизації. З. Фройд так само писав про «невроз долі», який полягає в тому, що люди у своєму житті схильні постійно «наступати на одні і ті самі граблі», повторюючи, таким чином, свій травмуючий досвід [4]. Це наносить значну шкоду соціальному життю особистості та її економічному потенціалу.

Для нашого дослідження використано методика розроблена у США 1990 році, з метою виявити, як дитячі спогади пов'язані зі здоров'ям у дорослому житті. Дана анкета увійшла в історію як АСЕ (негативний дитячий досвід), та була модифікована для використання в Україні нашими співвітчизниками. Адаптований варіант АСЕ цілком відповідає оригінальній версії та є прикладом симетричного перекладу, адже збережені сенси та розмовність методики [1]. Це значний та важливий внесок в розвиток психології в Україні.

Не менш важливими є питання «людського потенціалу особистості», як зазначає автор Затарасв А.В., спираючись на дослідження науковців – це поняття є більш глибоким за «людський ресурс», так як дозволяє характеризувати соціально-економічні, культурні, екологічні та інші аспекти умов життя людини. Розкриває способи реалі-

зації можливостей у контексті суспільного розвитку. Співвідношення поняття «людський потенціал» зі спорідненими, такими, як трудовий потенціал, «людський капітал» та іншими. Це важливо як для теоретичних так і для практичних досліджень. Розглянутий по відношенню до окремої людини трудовий потенціал відповідає її робочій силі, яка виступає в певній суспільно-економічній якості (соціально економічній формі). На рівні суспільства загалом під трудовим потенціалом слід розуміти суспільну комбінацію, тих особистісних властивостей, здібностей, знань і навичок людей, які вони застосовують або можуть застосовувати в суспільному виробництві на даному етапі його розвитку. Яка ж специфіка людського потенціалу? Феномен людського потенціалу має таку специфіку. По-перше, це системність – людський потенціал має властивості, які не вичерпуються сумою переліку якості людей. По-друге, це «екставертивність». Адже, для формування та реалізації людського потенціалу визначальне значення, як правило, мають «зовнішні» по відношенню до нього умови і чинники, характер середовища його існування. Третє, це характерна наявність прихованих властивостей, які при зміні певних умов можуть проявлятися. Наступне, це те, що властивості людського потенціалу обумовлюють можливості людського розвитку, як на найближчу перспективу, так і в більш віддаленому майбутньому [3].

Отже, людський потенціал є важливою складовою в формуванні економічного потенціалу особистості.

Формування цілей статті. Мета статті – проаналізувати вплив психологічної травми дитинства на економічний потенціал особистості. Проаналізувати дані проведеного дослідження АСЕ (негативного дитячого досвіду) за участі студентів ХДАЕУ.

Виклад основного матеріалу. За допомогою наукових досліджень Власової І.О., Родіна Н.В., Целікова Ю.О., Ворнікова Л.К., Тихоненка Ю.О., їх модифікації та адаптації анкети негативного дитячого досвіду (АСЕ), маємо змогу провести та проаналізувати дані методики на студентах ХДАЕУ.

Тож, в опитуванні брали участь 44 студенти ХДАЕУ 83,3% віком 18-25 років; 12,5% віком 36-45 років та 4,2% віком 26-35 років. 62,5% опитуваних належать до жіночої статі, 37,5% до чоловічої. Розгляд питань на які респонденти надали відповіді, запропонований нижче.

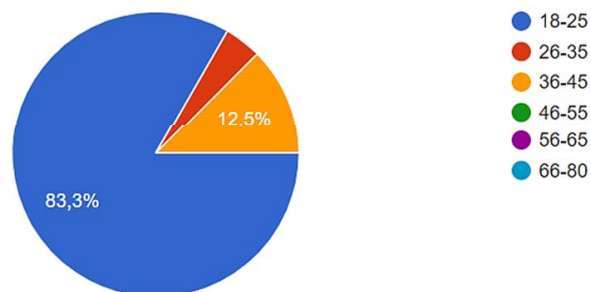

Рис. 1. Вік респондентів

Чи було у вашому дитинстві (до 18 років) що ви боялися, що хтось з дорослих часто або дуже часто вас хапав, бив, штовхав; або одноразово побив так що залишилися синці?

На це питання 79,2% опитуваних відповіли «ні», але 20,8% все ж таки мали негативний дитячий досвід насильства у дитинстві. Це свідчить про те, що студенти мають страхи які впливають на вже доросле життя, та особистісний економічний потенціал.

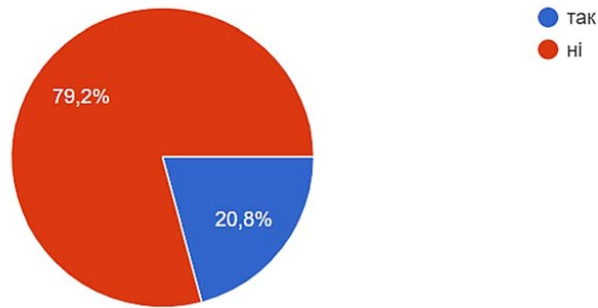

Рис. 2. Завдання фізичної шкоди особистості

Чи було у вашому дитинстві (до 18 років) щоб хтось з осіб старший більше як на 5 років хоч одноразово торкався до вас з сексуальним натяком? 79,2% надали відповідь «ні», в одно час 20,8% мали такий досвід у своєму житті. Він зазвичай потребує значної уваги та психокорекції. Зокрема 20,8% респондентів мають негативний ранній сексуальний досвід, що заважає розвитку здорової сексуальності і може зумовлювати упереджене ставлення щодо елементів сексуальності у рекламі на суто гендерному рівні.

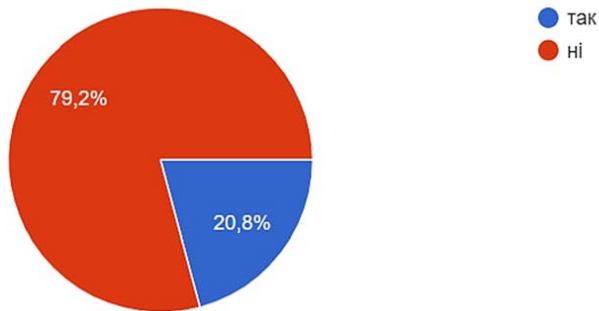

Рис. 3. Наявність негативний сексуальний досвід

Ваші батьки розлучилися та жили окремо?

62,5% з опитуваних відповіли «так», і тільки 37,5% не мали такого досвіду. Проблема розлучень гостро стоїть у нашому суспільстві, основними «постраждалими» в даному питанні все ж таки є діти, які дуже важко переживають такий досвід. Зазвичай він накладає свій слід на усе життя людини, і так само потребує значної уваги та підтримки. Зокрема діти які зростали у неповних сім'ях можуть проявляти ризиковану економічну поведінку, з одного боку така поведінка є підґрунтям підприємницької ініціативи, а з іншого не мотивованої схильності до ризику, недостатньої оцінки ризику, що в свою чергу призводить до невдалих економічних рішень і негативного підприємницького досвіду.

Чи було у вашому дитинстві (до 18 років) щоб ви були жертвою цькування або насильства (булінгу) у школі?

79,2% респондентів відповіли «ні» на зазначене питання, в свою чергу 20,8% страждали від насильства та цькувань у школі. Такий досвід впливає на самооцінку особистості, заважає розкриттю економічного потенціалу людини, через проблеми недовіри до суспільства постає проблема в налагодженні соціальних зав'язків, входження та адаптацію до нових колективів, успішне працевлаштування та продуктивне виконання своєї роботи.

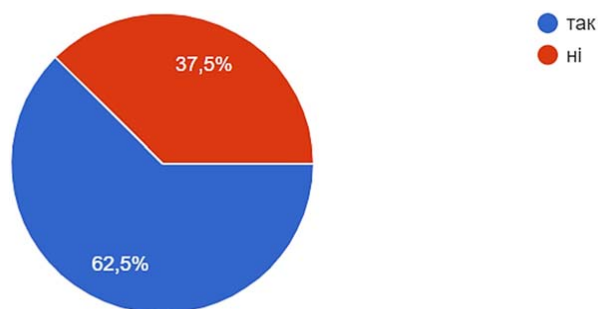

Рис. 4. Розлучення як чинник впливу на психічне здоров'я

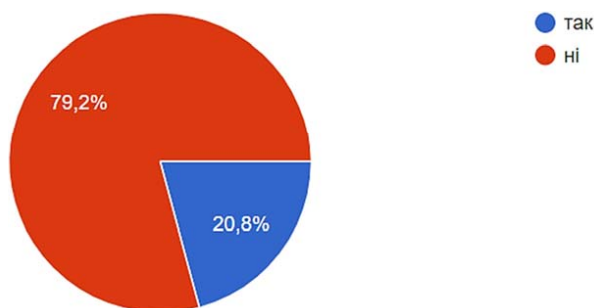

Рис. 5. Наявність булінгу у дитячому віці

Хтось з тих з ким ви жили в дитинстві намагався скоїти самогубство?

87,5% не мали такого досвіду, і відповіли «ні» на це питання, але 12,5% пережили подібне, та дали чесну відповідь на це питання, не намагаючись підтримувати «соціально красу». Такі травми зазвичай тягнуться з людиною все життя, періодично нагадуючи про себе, і заважають здоровому всебічному розвитку особистості. Проблеми такого досвіду може призвести до наявності ПТСР у респондента та його наслідків, таких як вибухи агресії, замкнутість, розсіяння уваги, що призведе до зниження трудової активності та економічної недбалості.

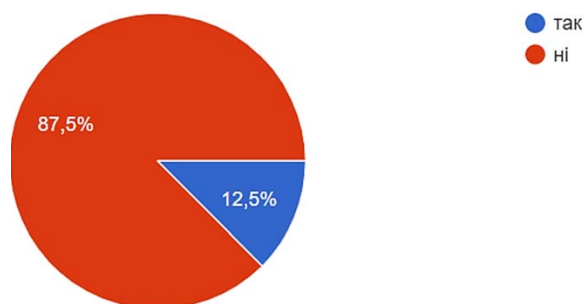

Рис. 6. Травмуючий досвід

Чи було у вашому дитинстві (до 18 років) щоб хтось з дорослих часто або дуже часто не розмовляв з вами у якості покарання?

70,8% дали відповідь «ні» на зазначене питання, 29,2% відповіли позитивно. Це питання дає зрозуміти скільки відсотків людей перенесе з дитинства таку модель

поведінки у доросле життя. Такий вид травмуючого досвіду буде мати відгук в особистісних відносинах, побудові соціальних зв'язків, успішного працевлаштування, заняття лідерських позицій у суспільстві, економічну сферу та потенціал особистості.

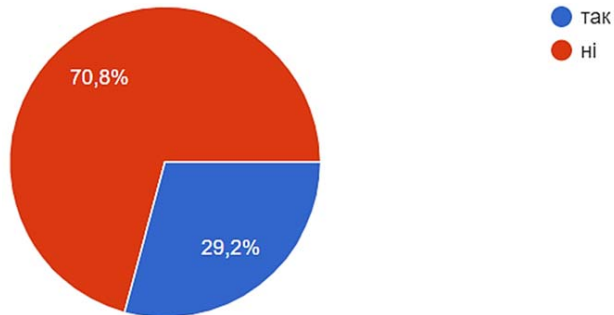

Рис. 7. Покарання мовчанням

Висновки. Отже, можемо зазначити що людський потенціал є важливим аспектом економіки в цілому, на його формування впливають багато зовнішніх чинників та середовище існування в тому числі негативний дитячий досвід. В свою чергу економічний потенціал має значний вплив на соціально-економічні, культурні та екологічні аспекти життя особистості.

Тож, негативний дитячий досвід має значний вплив не тільки на економічний потенціал особистості, а і на всі складові життя. В дослідженні ми мали змогу побачити, що певний відсоток респондентів все ж мають його та в більшості випадків перенесли в доросле життя. Такі опитувальники дають змогу проаналізувати вплив дитячої травми на всебічну продуктивність людини. ACE можна використовувати на підприємствах та для прогнозування особистісної продуктивності. У випадках наявності негативного досвіду рекомендується психокорекційна робота з психологом, для покращення всіх аспектів життя особистості. Дана тема потребує більш детального дослідження.

Список використаних джерел:

1. Власова О.І., Родіна Н.В., Целікова Ю.О., Ворнікова Л.К., Тихоненко Ю.О. Модифікація, стандартизація та адаптація анкети негативного дитячого досвіду ACE. URL: <https://www.ozhurnal.com/sites/default/files/ua2022-1-10.pdf>
2. Коваленко А.В., Голота В.Г. Зв'язок травматичного дитячого досвіду з толерантністю особистості в дорослому віці. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1750761>
3. Замаєв А.В., Сутність поняття « людський потенціал » в контексті суспільного розвитку. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=895>
4. Туриніна О.Л. Психологія травмуючих ситуацій. Київ ДП «Видавничий дім «Персонал» 2017. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/psiholog_travm.pdf

References:

1. Vlasova O. I., Rodina N. V., Tselikova Y. O., Vornikova L. K., Tikhonenko Y. O. Modification, standardization and adaptation of the ACE Negative Childhood Experience Questionnaire. Available at: <https://www.ozhurnal.com/sites/default/files/ua2022-1-10.pdf>
2. Kovalenko A. V., Golota V. G. The relationship of traumatic childhood experience with personality tolerance in adulthood. Available at: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1750761>
3. The essence of the concept of "human potential" in the context of social development. Available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=895>
4. Turinina O. L. (2017) Psychology of traumatic situations". Kyiv SE "Publishing House "Personnel". Available at: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/psiholog_travm.pdf